

LBRIS

We know
books

FRANZ KAFKA

**SCRISOARE
CĂTRE TATA**

Traducere din germană de
MIRCEA IVĂNESCU

Postfață de
IOANA PÂRVULESCU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Ioana Pârvulescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cecilia Laslo
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Bookart Printing

FRANZ KAFKA
BRIEF AN DEN VATER

În alcătuirea prezentei ediții s-a consultat Franz Kafka,
Gesammelte Werke in zwölf Bänden herausgegeben von Hans-Gerd Koch,
Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1994.

© HUMANITAS FICTION, 2016, 2023
pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
KAFKA, FRANZ

Scrisoare către tata / Franz Kafka; trad. din germană
de Mircea Ivănescu; postfață de Ioana Pârvulescu. – București:

Humanitas Fiction, 2023
ISBN 978-606-097-312-6

I. Ivănescu, Mircea (trad.)
II. Pârvulescu, Ioana (postfață)
821.112.2

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723/684 194

Iubite tată,

M-ai întrebat odată, acum de curând, de ce susțin că mi-e frică de tine. Ca de obicei, n-am știut ce să-ți răspund, în parte tocmai pentru că mi-e frică de tine, în parte pentru că frica asta se întemeiază pe prea multe elemente ca să-ți le pot enumera măcar pe jumătate stând de vorbă cu tine. Și dacă încerc acum să-ți răspund în scris, răspunsul meu va fi incomplet, pentru că și în scris frica și urmările ei mă paralizează în fața ta și pentru că proporțiile acestei situații depășesc cu mult puterile memoriei și rațiunii mele.

Problema a fost întotdeauna foarte simplă pentru tine, cel puțin în măsura în care tu ai vorbit despre asta în fața mea sau, fără alegere, în fața multor alora. Ți se părea că trebuia să cam

ERBIS | Well-known Books

așa: tu ai muncit din greu toată viața, ai sacrificat totul pentru copiii tăi și mai ales pentru mine, ca urmare, eu am trăit totdeauna fără nici o grijă și în belșug, am avut libertatea deplină să învăț ce am vrut, n-am avut nici un motiv să mă preocup de grijile vieții de toate zilele sau să resimt vreoa altă grijă de orice fel; tu, în ce te privește, n-ai pretins nici o mulțumire pentru toate acestea, știi foarte bine ce înseamnă „recunoștința copiilor“, dar te-ai fi așteptat totuși la ceva în schimb, la vreun semn de simpatie; în loc de toate astea, eu m-am ascuns întotdeauna din fața ta, în camera mea, cu cărțile mele, cu țicniții mei de prieteni, cu gândurile mele exaltate; cu tine n-am stat niciodată deschis de vorbă, la templu n-am venit niciodată să stau lângă tine, nici la băi, la Franzensbad, nu ți-am făcut vreodată vreo vizită, și n-am avut în nici vreun alt fel sentimentul vieții de familie; de prăvălie și de celelalte preocupări ale tale nu m-am interesat niciodată, fabrica am lăsat-o cu totul în mâinile tale și eu mi-am văzut de treaba mea, pe Otdla am încurajat-o în încăpățânarea ei și, în vreme ce pentru tine eu nu mișc un deget (nici măcar nu-ți ofer vreodată un bilet de teatru), pentru prietenii mei fac totul. Dacă ai sta să mă judeci, reiese că, deși

nu-mi reproșezi de-a dreptul ceva necuviincios sau rău (poate cu excepția ultimei mele intenții de a mă căsători), în orice caz mă acuzi de răceală, înstrăinare, nerecunoștință. Și chiar îmi reproșezi toate acestea ca și cum ar fi vina mea, ca și cum eu aș putea schimba totul virând doar puțin o dată cârma, în vreme ce tu n-ai nici cea mai mică vină, poate doar că ai fost prea bun cu mine.

Felul acesta al tău obișnuit de a-ți reprezenta lucrurile îl consider îndreptățit numai fiindcă și eu cred că tu ești cu totul fără vină pentru înstrăinarea care s-a produs între noi. Dar la fel, pe de-a-ntregul nevinovat sunt și eu. Dacă aș putea să te fac să recunoști asta, atunci ar mai fi cu puțință – nu chiar o viață nouă, căci pentru asta suntem amândoi prea bătrâni, dar un fel de pace, nu încetarea, ci îmblânzirea, neîncetărilor tale reproșuri.

Ciudat e că și tu bănuiești, într-un fel, ce vreau să-ți spun. De pildă, de curând îmi ziceai: „Eu am ținut întotdeauna la tine, chiar dacă, în aparență, n-am lăsat-o să se vadă, așa cum obișnuiesc s-o facă alți părinți, tocmai din cauză că eu nu pot să mă prefac ca alții“. Ei bine, tată, eu nu m-am îndoit niciodată de bunătatea ta în ce mă privește, numai că această remarcă a ta o consider inexactă.

IRPIS | Welknow books

Nu poți să te prefaci, asta e drept, dar să vrei să afirmi, numai din motivul acesta, că ceilalți părinți se prefac, asta e sau pură dorință de a face să pară că tu ai dreptate, și atunci nici nu mai merită să discutăm, sau – și după părerea mea asta este în realitate – este un mod indirect de a exprima faptul că între noi ceva nu e în ordine și că și tu ai contribuit la a crea situația de față, însă fără să ai vreo vină în această privință. Dacă într-adevăr asta vrei să spui, atunci suntem de acord.

Firește, nu spun că am ajuns ceea ce sunt acum numai ca urmare a influenței tale. Așa ceva ar fi o exagerare foarte mare (și de fapt chiar sunt ispitit să exagerez astfel). Este cu puțință ca, chiar dacă aș fi crescut cu totul în afara oricărei înrâuriri din partea ta, să nu fi devenit totuși un bărbat după inima ta. Aș fi ajuns probabil tot un om slab, speriat, șovăitor, neliniștit, nici Robert Kafka, nici Karl Hermann, și totuși cu totul altfel decât sunt acum în realitate, și ne-am fi putut înțelege excelent. Aș fi fost fericit să te fi avut prieten, șef, unchi, bunic, chiar (deși aici aș ezita mai mult) socru. Dar ca tată ai fost pentru mine prea puternic, mai ales că frații mei au murit de mici, surorile au venit abia mult mai târziu, încât eu a

trebuit să port de la început singur toată povara, și pentru una ca asta eram mult prea slab.

Compară-ne pe noi doi: eu, ca să spunem, foarte pe scurt, lucrurilor pe nume, un Löwy, cu un anumit fond de Kafka, care însă nu a fost pus în mișcare de voința de viață, de afaceri, de curcirit a neamului Kafka, ci de un ghimpe al neamului Löwy, care acționează mai tainic, mai timid, într-o altă direcție și mai ales adesea eșuează complet. Tu, dimpotrivă, un adevărat Kafka, în ce privește forța, pofta de mâncare, puterea glasului, elocvența, mulțumirea de sine, superioritatea socială, rezistența, prezența de spirit, cunoașterea oamenilor, o anumită generozitate, firește și cu toate defectele și slăbiciunile care țin de asemenea calități și la care te împing temperamentul și uneori accesele tale de mânie. Poate că nu ești pe de-a-ntregul un Kafka în concepțiile tale și în măsura în care te pot compara cu unchiul Philipp, Ludwig, Heinrich. Aici e ceva ciudat, iar în privința asta nici nu înțeleg lucrurile prea limpede. În fond, ei erau cu toții mai veseli, mai vioi, mai puțin rigizi, mai gata să se bucure de viață, mai puțin crispați decât tine. (De altfel, în privința asta eu am moștenit de la tine, și moștenirea asta am păstrat-o mult prea bine, fără să fi avut în

LIBRIS

ființa mea elementele de echilibru necesare, așa cum le ai tu.) Pe de altă parte însă, și tu ai trecut prin mai multe etape, ai fost poate mai vesel înainte de a vedea cum copiii tăi, și mai ales eu, te dezamăgesc și te deprimă în viața ta de acasă (când veneau însă prieteni în vizită, erai și tu altfel) și poate că ai fi ajuns din nou să fi mai binedispus acum, când nepoții și ginerele îți mai dăruiesc ceva din acea căldură pe care copiii tăi, poate cu excepția lui Valli, nu ți-au putut-o oferi. Oricum, eram atât de deosebiți, și în deosebirea asta dintre noi atât de primejdioși unul pentru celălalt, încât, dacă s-ar fi putut calcula dinainte cum aveam să ajungem să ne comportăm unul față de celălalt, eu, copilul ce se dezvoltă lent, și tu, bărbatul în toată firea, s-ar fi putut presupune că tu m-ai fi strivit pur și simplu, călcându-mă în picioare până când n-ar mai fi rămas nimic din mine. Asta nu s-a întâmplat, căci ceea ce e viu nu se lasă calculat dinainte, dar poate că în realitate s-a petrecut ceva mai rău. Și, spunând asta, te rog totuși mai departe să nu uiți că eu nu cred nici un moment, nici în cea mai mică măsură, în vreo vinovăție a ta. Ai avut asupra mea exact influența pe care trebuia în mod necesar s-o fi avut, numai că trebuie să încetezi să socotești ca o răutate

deosebită din partea mea faptul că am fost învins de această influență.

Am fost un copil temător; cu toate acestea am fost desigur și încăpățânat, așa cum sunt copiii; sigur, m-a răsfățat și mama, dar nu pot crede că aș fi fost deosebit de greu de manevrat, nu pot să cred că un cuvânt prietenos, o simplă strângere de mână ca îndemn, o privire bună nu m-ar fi determinat să fac tot ceea ce s-ar fi dorit din partea mea să fac. Adevărul este că tu în fond ești un om bun și blând (ceea ce urmează nu contrazice deloc o asemenea apreciere, vorbesc numai de impresia pe care ai făcut-o asupra copilului care eram eu), însă nu orice copil are rezistența și curajul să caute atâta până ajunge la ceea ce e bun. Tu poți să te porți cu un copil așa cum ți-e firea, cu desfășurări de forță, cu tapaj, cu mânie, și în cazul de față o astfel de comportare ți s-a părut foarte indicată, mai ales și pentru că voiai să mă crești astfel încât să ajung un tânăr puternic, curajos.

Astăzi, firește, nu mai pot descrie amănunțit metodele de educație pe care le-ai folosit față de mine în primii ani, însă pot să mai reconstitui ceva din ele gândindu-mă retrospectiv acum, în anii de mai târziu, și urmărind comportarea ta față de

Felix. La asta se mai adaugă, agravând situația, și faptul că pe atunci erai mai tânăr, deci mai viguros, mai impulsiv, mai nereținut, mai nepăsător decât acum, și că, pe lângă aceasta, erai cu totul prins de prăvălie, abia dacă apucam să te văd o dată pe zi, și din cauza aceasta produceai asupra mea o întipăritură cu atât mai adâncă și care nu ajungea niciodată să se estompeze prin obișnuință.

Precis îmi amintesc doar de un singur episod din primii ani. Poate că-ți mai aduci aminte și tu. Știi că într-o noapte am început să scâncesc neconținut după apă, sigur nu pentru că mi-ar fi fost foarte sete, ci probabil în parte ca să fiu nesuferit, în parte ca să mă distrez așa, singur. După ce ai constatat că mai multe amenințări grave nu ajută la nimic, m-ai luat din pat, m-ai scos afară pe balconul dinspre curtea interioară și m-ai lăsat să stau acolo un timp, numai în cămașă de noapte, în fața ușii închise. Nu vreau să spun că măsura asta n-ar fi fost justificată, poate că în cazul respectiv nu se putea obține altfel odihna în noaptea aceea, însă vreau să caracterizez prin asta metodele tale de educație și efectul lor asupra mea. După această întâmplare bănuiesc că am fost un copil ascultător, însă am rămas de atunci cu o rană lăuntrică. N-am reușit niciodată, așa cum era firea

mea, să leg laolaltă cum se cuvine ceea ce era pentru mine de la sine înțeles între plânsul acela fără sens după o gură de apă și ceea ce era cu totul înspăimântător în faptul că am fost scos afară din casă. După ani de zile încă mai sufeream la gândul chinuitor că omul acela uriaș, tatăl meu, autoritatea supremă, putea veni să mă tragă afară din pat, aproape fără motiv, și să mă scoată în toiul nopții pe balcon, și că deci, în ochii lui, eu nu însemnam nimic.

Asta a fost atunci doar un mic început, însă simțământul care mă stăpânește adesea, al nimicniciei (un simțământ de altfel în multe privințe nobil și fecund) s-a născut în mare parte ca urmare a influenței exercitate de tine. Aș fi avut nevoie de puțină încurajare, de puțină prietenie, de o oarecare ușurare a propriului meu drum, și în loc de toate acestea, tu mi-ai închis drumul; sigur, cu cele mai bune intenții, spunându-ți că ar fi trebuit să o apuc pe altul. Dar eu nu eram în stare de așa ceva. De pildă, mă încurajai când salutam frumos și mergeam corect în pas de marș, însă eu nu trebuia să ajung soldat; sau mă încurajai când puteam să mănânc zdravăn și chiar să beau ceva bere, sau când eram în stare să fredonez după alții niște cântece pe care nici nu le înțelegeam,

sau când îți imitam expresiile tale preferate – însă nimic din toate acestea nu făcea parte din viitorul meu. Și este semnificativ că tu, și astăzi, mă încurajezi în ceva numai când tu însuși participi la acel lucru ori când e vorba de sentimentul propriei tale importanțe, pe care ți-l rănesc (de exemplu, prin intenția mea de a mă căsători), sau care e rănit în mine (când, de pildă, Pepa mă ocărăște). Atunci sunt și eu îmbărbătat, și mi se aduce aminte de propria mea valoare, mi se arată partidele pe care aș fi îndreptățit să le fac, și Pepa e certată rău. Însă, făcând abstracție de faptul că la vârsta mea de acum aproape că nu mai poate fi vorba de încurajare la care să fiu sensibil, la ce mi-ar mai ajuta când ea mi se oferă doar acolo unde în primul rând nici nu mai este vorba de mine?

Pe-atunci și mai ales atunci, aș fi avut nevoie în toate de o asemenea încurajare. Eram și-așa cu totul strivit de simpla ta prezență fizică. Îmi amintesc, de pildă, cum adesea ne dezbrăcam amândoi în aceeași cabină la ștrand. Eu, slăbănog, numai piele și os, firav; tu, puternic, mare, corpolent. Chiar și în cabină mă simțeam de-a dreptul jalnic, și nu numai față de tine, ci față de toată lumea, căci tu erai pentru mine măsura

tuturor lucrurilor. Dacă mai și ieșeam din cabină în fața lumii, eu agățat de mâna ta, un schelet mititel, nesigur, cu picioarele goale pe scânduri, speariat de apă, neînstare să-ți imit mișcările de înot pe care tu, cu cele mai bune intenții, dar de fapt spre marea mea rușine, mi le schițai mereu dinainte, atunci eram cuprins de disperare și toate experiențele mele neplăcute în toate domeniile se uneau covârșitoare în asemenea clipe împotriva mea. Cel mai bine mă simțeam când uneori tu te dezbrăcai întâi și eu puteam să rămân singur în cabină, să amân rușinea de a ieși în lume, până când în cele din urmă veneai tu după mine și mă scoteai afară. Îți eram recunoscător pentru că păreai să nu bagi de seamă spaima mea, și eram chiar și mândru de trupul tatălui meu. De altfel, și astăzi diferența asta dintre noi rămâne cam aceeași.

Ei îi corespundea apoi și superioritatea ta intelectuală. Tu te ridicaseși singur, prin propriile tale forțe, atât de sus, și în consecință aveai o încredere nelimitată în părerile tale. Pentru mine, copil, adevărul acesta nu era pe atunci atât de orbitor ca mai târziu pentru tânărul în formare. Tu conduceai lumea din fotoliul tău. Părerea ta era cea justă, oricare alta era nebunească,

exagerată, *meschugge*, anormală. Încrederea pe care o aveai în tine însuși era de fapt atât de mare, încât nici nu mai aveai nevoie să fii consecvent, căci tot n-ai fi încetat să ai dreptate. Se putea întâmpla chiar să nu ai nici o părere în vreo problemă, și ca urmare toate părerile posibile în acea problemă erau, fără excepție, în mod necesar greșite. Puteai de pildă să îi vorbești de rău pe cehi, pe urmă pe germani, pe urmă pe evrei, și nici măcar doar în vreo privință sau alta, ci în toate privințele, și până la urmă nu mai rămânea nimeni în picioare decât tu însuși. Ajunseseră să ai în ochii mei aura aceea tainică pe care o au toți tiranii, ale căror drepturi se întemeiază pe propria lor persoană, nu pe rațiune. Cel puțin așa mi se părea mie.

De fapt, în ce mă privește pe mine, aveai uimitor de adesea dreptate; în conversație asta era de la sine înțeles, căci abia se putea spune că ar fi avut loc conversații între noi, dar chiar și în realitate. Și totuși nu era nimic inexplicabil în asta: toată gândirea mea se afla sub influența ta apăsătoare, chiar și gândurile care nu se potriveau cu ale tale, mai ales acestea. Toate gândurile mele în aparență independente de tine erau de la început apăsată de judecata ta minimalizatoare;

încât era aproape cu neputință s-o suport până să-mi depăn până la capăt și consecvent gândul. Nu vorbesc aici de cine știe ce gânduri elevate, ci de unul sau altul din planurile mărunte ale copilăriei. Era de ajuns să fiu fericit din cauza vreunui lucru anume, să-mi fie pline gândurile de el, să vin acasă și să caut să-ți vorbesc despre asta, și răspunsul tău era un suspin ironic, însoțit de o clătinare a capului, de bătaia cu degetul în masă: „Am văzut și ceva mai de soi!“ sau „Ăsta să-mi fie mie tot necazul!“ sau „Mie nu mi-e min-tea așa de odihnită!“ sau „Ce câștig ai de-aici?“ sau „Mare ispravă!“. Firește, nu ți se putea pretinde să te entuziasmezi pentru orice copilărie, când tu trăiai cu grijile și necazurile tale. Nu despre asta era vorba, de fapt. În mult mai mare măsură era vorba de faptul că prin firea ta ostilă îi provocai întotdeauna în mod inevitabil copilului care eram eu asemenea dezamăgiri, apoi că ostilitatea ta se accentua neîncetat prin acumularea pricinilor, astfel încât până la urmă se făcea simțită chiar și atunci când erai de aceeași părere cu mine, și că, în sfârșit, aceste dezamăgiri ale copilului nu mai erau niște dezamăgiri ca în viața de toate zilele, ci, fiind legate de persoana ta importantă în toate pentru mine, loveau în însuși

miezul ființei mele. Curajul, hotărârea, încrederea, bucuria pentru ceva anume și pentru toate nu mai rezistau până la capăt când tu erai împotriva sau, dacă împotrivirea ta putea doar fi presupusă, ea putea fi presupusă aproape față de tot ce făceam eu.

Asta se aplica gândurilor la fel de bine ca și oamenilor. Era de ajuns ca eu să mă arăt cât de cât interesat de vreo persoană – prin firea mea de altfel nici nu se întâmpla prea des așa ceva – ca tu de îndată, fără nici o considerație față de sentimentele mele și fără să acorzi nici o prețuire judecății mele, să te amesteci cu insulte, calomnii, denigrări. Oameni nevinovați, copilăroși, ca de exemplu actorul de limbă idiș Löwy, au avut de suferit din cauza asta. Fără să-l cunoști măcar, l-ai comparat într-un mod de-a dreptul oribil – pe care am reușit acum să-l uit – cu un gândac și, cum se întâmplă mereu cu oamenii la care țineam eu, găseai automat la îndemână proverbul cu câinele și puricii. De actorul acesta îmi aduc aminte în mod special aici pentru că expresiile pe care le-ai folosit atunci mi le-am notat cu remarca: „Așa vorbește tatăl meu despre prietenul meu (pe care nici nu-l cunoaște), numai pentru că e prietenul meu. Am să pot să-i aduc

aminte întotdeauna de asta atunci când el are să-mi reproșeze lipsa de iubire și de recunoștință filială“. Niciodată nu am înțeles totala ta lipsă de sensibilitate pentru suferința și rușinea pe care puteai să mi le provoci cu vorbele și judecățile tale, ca și cum nu ți-ai fi bănuir de fapt puterea. Sigur, și eu te-am rănit adesea cu vorbele mele, însă eu am știut-o întotdeauna, și mă durea și pe mine, dar nu mă puteam stăpâni, nu-mi puteam reține cuvintele, și mă căiam chiar în clipa când le pronunțam. Tu însă loveai cu vorbele tale fără să stai să te gândești, nu-ți părea rău de nimeni, nici în timp ce le spuneai, nici după aceea, în fața ta ceilalți erau cu totul lipsiți de apărare.

Dar așa era întreaga ta metodă de educație. Cred că ai talent de pedagog; e sigur că unui om de categoria ta ai fi putut să-i fii de folos prin metodele tale de educație; un astfel de om ar fi înțeles ce e rațional în ce spui tu, nu s-ar mai fi preocupat de nimic altceva și și-ar fi făcut treaba liniștit, așa cum îl îndemnai tu. Însă pentru copilul care eram eu, tot ce-mi strigai tu era de-a dreptul o poruncă cerească, n-o uitam niciodată, rămânea pentru mine cel mai important mijloc de a judeca lumea, în primul rând pentru a te